

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Jany Gronesové
Portfolio of professional development of Jana Gronesová

Jana Gronesová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje Jany Gronesové potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 20. 04. 2020

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Magdaleně Richterové za odborné vedení mé bakalářské práce. Za její rady, především za pomoc při psaní odborné eseje.

ABSTRAKT

Portfolio profesního rozvoje obsahuje povinné kapitoly, které jsou zaměřeny především na pracovní pozici, a to na vychovatelku školní družiny. Odborná esej je věnována tématu syndromu vyhoření. Mezi další části bakalářské práce patří také profesiografický rozbor vychovatele, případová studie základní školy, konspekt knihy, která mě ovlivnila na mé profesionální stránce.

KLÍČOVÁ SLOVA

vychovatelství, profesní rozvoj, syndrom vyhoření

ABSTRACT

Portfolio of the professional development encompasses required chapters targeted primarily towards a exact job position, specifically a educator. The essay is describing the burned-out syndrome. Other parts of bachalors work are describing professiographic analysis of the specialist, case study frome the elementary school and the conspect of the book that influenced me professionally.

KEYWORDS

education, professional development, burn-out effect

Obsah

1	Předmluva	6
2	Strukturovaný životopis.....	7
3	Odborná esej	9
4	Prostudovaná literatura.....	14
5	Konspekt knihy	15
6	Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině	22
7	Případová studie školy.....	34
8	Písemná příprava na ucelenou volnočasovou aktivitu	45
9	Závěrečná reflektivní úvaha.....	49
	Seznam použité literatury	51

1 Předmluva

Cílem mé bakalářské práce je shrnutí nejen mého studia oboru vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, ale také shrnutí mé profesionální stránky. Celé portfolio je svázáno s mou profesí, a to vychovatelkou ve školní družině. I když jsem za 5 let získala i jiné pracovní zařazení, vychovatelství je tou hlavní profesí.

Práce obsahuje na začátku můj životopis, kde při přečtení zjistíte, že vychovatelství nebyla má první volba v oboru pedagogiky. Značná část je také zaměřena na výuku francouzského jazyka, který je mojí denní součástí.

V eseji jsem se zaměřila na téma únavového syndromu. Myslím si, že je často spojováno s profesemi v oblasti pedagogiky a je možné, že se s ním někdo z nás setká, ať už sám u sebe nebo ve svém okolí.

Konspekt knihy je zaměřen na odměny a tresty ve výchově. Podle mého názoru je toto téma důležitou součástí naší profese a mnozí z nás se nad tímto tématem určitě zastavili a přemýšleli.

Profesiografický rozbor a případová studie je zaměřena na vychovatelství, konkrétněji na práci vychovatelky ve škole ZŠ Petřiny – sever, kde jsem zaměstnaná.

Součástí portfolio je příprava volnočasové aktivity, kterou s dětmi v rámci práce dělám. Zaměřila jsem se na vyrábění plyšové hračky, která nejen že dětem udělá radost, ale rozvíjí také jejich manuální schopnosti.

Při vypracování bakalářské práce jsem se často zamýšlela nad tím, zda jsem dostatečně dobrá ve své práci, zda dokážu dobře pracovat s dětmi.

Profesionální dráhu vychovatelky jsem začala už dříve, než jsem nastoupila na studium na Pedagogickou fakultu UK. Myslím si, že mi, sice menší, ale aspoň nějaká praxe, pomohla v rámci studia a studium mi pomohlo v praxi.

2 Strukturovaný životopis

Osobní údaje

Jméno: **Jana Gronesová**
Datum narození: 31. 07. 1989
Místo narození: Uherské Hradiště
E-mail: jana.gronesova@seznam.cz

Vzdělání

2018 Pedagogická fakulta Univerzita Karlova, obor Vychovatelství
2008 – 2013 Pedagogická fakulta Univerzita Karlova, obor Specializace v pedagogice – FJ-ZSV
2004 – 2008 Střední odborná škola a Gymnázium Staré Město (gymnázium)
1995 – 2004 Základní škola

Zaměstnání

2020 – dosud Základní škola Petřiny – sever, *učitelka OV*
2015 - dosud Základní škola Petřiny – sever, *asistent pedagoga, vychovatelka ŠD*
2015 - dosud Jazyková škola Britannika, *lektor francouzského jazyka*
2014 OSVČ, *lektorství*
2013 Atypiko, jazyková škola, Štefánikova 2529 760 01, Zlín, *lektor francouzského jazyka*
2012 – 2013 Agenturka, Radlická 117, 158 00 Praha 5, *lektor francouzského jazyka*

Další vzdělání

- 2019 Kurz učitel – žák, řešení konfliktních situací, akreditace MŠMT,
2017 Metodický kurz – výuka řečových dovedností při výuce AJ,
1. stupeň
2015 Kurz asistenta pedagoga, akreditace MŠMT 120 hodin
2012 První pomoc u dětí, Oblastní spolek ČČK Praha 1

Ostatní znalosti

Jazykové znalosti: francouzština, angličtina

Práce s PC: uživatelská znalost Word, Excel, PowerPoint, Internet

Řidičský průkaz: skupina B

Zájmy

cestování, Francie a francouzská kultura, četba, divadlo

3 Odborná esej

Ve škole, v knihách nebo časopisech nám říkají, jak máme do práce chodit s elánem, energií a s úsměvem. Energie by z nás měla číšet, máme ji rozdávat dětem kolem nás, kolegům, rodičům a posléze doma máme zvládat vše na jedničku. Je to ale možné? Energii musíme někde získávat a čerpat ji, není možné ji jen rozdávat.

Vychovatelství, tak jako učitelství a lékařství patří do tzv. „pomáhajících profesí“. Všichni, kdo za vámi přijdou, od vás očekávají úsměv, dobrou náladu a spoustu energie. Měli bychom ale myslet na to, že i energie, radost, úsměv může být vyčerpatelná a nezapomenout, že i nás může postihnout jejich nedostatek. Při dlouhodobém nedostatku energie, síly, úsilí je potřeba myslet na to, že existuje syndrom vyhoření. A je potřeba nejen na něj myslet, ale hlavně mu předcházet.

DEFINICE SYNDROMU VYHOŘENÍ

Termín syndrom vyhoření (syndrom vyprahlosti, vyhasnutí) – anglicky burn-out syndrom byl poprvé použit americkým psychoanalytikem německého původu H. Freudenbergerem v časopise „Journal of Social Issues“ v roce 1974. Pojem byl spojen s alkoholismem a později s narkomany v chronickém stádiu. Až později byl spojován s lidmi, kteří kvůli vytížení v práci projevovali zoufalství a bezmoc. Psychologové tento syndrom popisují obrazně jako hořící keř, který nás motivuje a produkuje v nás elán. Po čase ale keř dohořívá a doutná a uhasíná. Jedná se o druh stresu, únavy, frustrace.

Stav vyhoření lze definovat jako druh stresu a emocionální únavy, frustrace a vyčerpání, k nimž dochází v důsledku toho, že sled (nebo souhrn) určitých událostí týkajících se vztahu, poslání, životního stylu nebo zaměstnání dotyčného jedince nepřinese očekávané výsledky. (Rush, Myron D., 2003, str. 7)

Syndrom vyhoření samotný se projevuje ztrátou energie a idealismu, které vedou ke stagnaci, frustraci a apatii. (Jeklová, Reitmayerová 2006, str.6)

Obě definice shrnují obecné informace o stavu člověka, kdy dochází k frustraci, nezájmu.

Pedagogický slovník definuje únavový syndrom jako *burnout efekt*, z *angl. vyhoření, vypálení*. *Vyčerpání fyzických a psychických sil, ztráta zájmu o práci, eroze profesionálních postojů, které se především projevují u pracovníků tzv. pomáhajících profesí (sociální pracovníci, poradci, učitelé, zdravotní sestry). Značný podíl na tomto jevu mají stres, časová náročnost povolání, administrativní zásahy, které rušivě ovlivňují práci, apod.* (Průcha, 2013, str. 31)

Slovník podle mého zahrnuje širší vymezení pojmu. Zahrnuje do definice i část povolání, u kterých se se syndrom vyhoření setkáváme nejčastěji. S pojmem se ale setkáváme v poslední době častěji, určitě z důvodu většího důrazu na psychiku člověka, na jeho pocity a potřeby.

PŘÍČINY SYNDROMU VYHOŘENÍ

Hilton rozlišuje v souvislosti se stresem dva typy osobnosti – osobnost A, osobnost B – které určují, jak reagujeme na stres.

Typ A – jsou osobnosti, které jsou stresem ohroženy nejvíce. Jedná se o lidi, kteří jsou motivovaní k práci, pracují až do vyčerpání, pilní, netrpěliví, agresivní a ambiciózní.

Typ B – jsou osobnosti, které jsou ohroženy méně. Jsou více klidní, spokojenější, uvolněnější.

Zřídka někdo zcela zapadá do jedné skupiny typů, obvyklejší je, že osobnost je směsicí charakteristik A i B. (Hilton, 2008, str. 16)

Rush (2008, str.18) uvádí ve své knize souhrn příčin stavu vyhoření:

- *pocit nutkání namísto povolání*
- *neschopnost přibrzdit*
- *snaha udělat všechno sám*
- *přehnaná pozornost cizím problémům*
- *soustředěnost na detaily*
- *nereálná očekávání*
- *příliš velká rutina*

- *nesprávný pohled na Boží priority v našem životě*
- *špatný tělesný stav*
- *neustálé odmítání ze strany druhých*

Mnohdy si ani neuvědomuje, že některá příčina syndromu vyhoření se u nás vyskytuje, anebo si ji nechceme připustit. Většina z nás si říká, že přece jeho se to týkat nemůže, on zvládá vše, co je potřeba. Je dobrý v práci i doma.

Jeklová a Reitmayerová rozdělují rizikové faktory na dvě části – vnitřní faktory a vnější faktory. Mezi vnější faktory patří organizace v zaměstnání, nedostatek času, financí, tlak ze strany vedení. Mnoho pracovních povinností - pracovní přetížení a nedostatek prostoru pro řešení situací. Řadíme sem také situaci v rodině. Ta by měla člověku být oporou, nabízet mu pomoc a pochopení. Také by mělo jít o „prostor“, kam se vracíme po práci k odpočinku, klidu a pohodě. Ale ani rodina nemusí tuto možnost nabízet. Spory partnerské nebo rodinné, zdravotní problémy, nedostatek financí apod. mohou vést ke vzniku únavového syndromu.

Mezi vnitřní faktory patří především charakteristika osobnosti, fyzický a psychický stav. Jedná se např. o *špatný fyzický stav, špatné vnitřní sebehodnocení, nepravidelný biorytmus, velké, ba až přílišné nadšení pro práci.* (Jeklová, Reitmayerová, 2006, str. 17)

Příčiny, které oba autoři uvádění se shodují v oblasti osobnosti, v jejich stavu, schopnosti vypořádat se se situacemi.

STÁDIA A FÁZE VYHOŘENÍ

Jeklová s Reitmayerovou ve své knize uvádí dělení podle Edelwich a Brodsky:

- nadšení – práce je pro jedince nejdůležitější věcí, dobrovolně tráví čas prací
- stagnace – jedinec slevuje ze svých nároků, zaměřuje se na uspokojování vlastních potřeb
- frustrace – jedinec pomalu pochybuje o své práci, nasazení, dochází k fyzickým i psychickým potížím
- apatie – jedinec je frustrován, nechce nové úkoly, vyhýbá se jim

- intervence – vede k přerušení tohoto života a zaměřuje se více na sebe, na vlastní zájmy

Další dělení uvádí autorka podle A. Laengle

- fáze nadšení – jedinec se nadchl pro určitou věc, ta je jeho cílem, snaží se jí dosáhnout
- fáze vedlejšího zájmu – z prostředku se stává cíl, jedinec je motivován prostředky, které za tuto práci získává
- fáze popela – jedinec ztrácí úctu k lidem, ke klientům, ale i sám k sobě, ztrácí smysl života, vlastní přesvědčení

PREVENCE ÚNAVOVÉHO SYNDROMU

Vlivem sílícího tlaku společnosti na výkon člověka se také objevuje mnoho publikací na téma duševní hygiena, jak zvládat stres, jak si zorganizovat čas apod. Otázkou je, jestli člověk, který pociťuje nějaký tlak, stres apod. do knihovny nebo knihkupectví zajde a rad se bude držet. Myslím si, že velkou váhu má osobnost člověka, aby si on sám uvědomil, že se v jeho životě něco děje, něco, co už sám nezvládá a dokázal požádat o pomoc, ať už někoho z rodiny, přátel nebo odborníka.

Jak uvádí ve své publikaci Jeklová a Reitmayerová, důležitým ozdravným prvkem je odpočinek a relaxace. K vyhoření dochází nejčastěji u lidí, kteří jsou prací pohlceni a nevnímají sebe ani okolí. Důležitou roli hraje také rozvržení sil, srovnání si priorit a toho, co od života chceme. Podpora okolí, ať už rodiny nebo přátel, má velkou hodnotu a hraje důležitou roli. Od blízkých nás může čekat nejen vyslechnutí, pomoc, ale také zpětná vazba k naší činnosti a podpora, uznání a povzbuzení.

MUDr. Demlová v příručce o syndromu vyhoření uvádí několik strategií při překonávání stresu. Je potřeba si zmapovat stres, který na nás má vliv, jednotlivé faktory a ty zanalyzovat. Při riziku burn-out je potřeba zpomalit, cílem je tedy získat klid a uvolnění. K tomu může sloužit např. relaxace, cvičení, zdravá strava, naučit se vytvořit časový harmonogram naší práce. S tím se setkáváme v poslední dobou častěji v souvislosti

s pojmem prokrastinace, neboli *chorobné odkládání úkolů a povinností*. (Ludwig, 2013, str.18).

ZÁVĚR

Vlivem tlaku společnosti, nárokům okolí, ale také díky finančnímu tlaku a pracovního vytížení, je pojem syndrom vyhoření užíván častěji. Více lidí, kteří chtějí udržet tempo se společností, splnit všechny její nároky, tak pocítuje tlak na sebe a tím může dojít k vyhoření. Otázkou zůstává, zda toto nastavení společnosti je lidem k prospěchu nebo ne. Jestli honba za penězi nám stojí za nějaké měsíce léčení. Pokud nahlédnu na syndrom vyhoření z mé pracovní pozice vychovatelky a učitelky, tak si myslím, že společnost má velký vliv na toto onemocnění. Mnoho papírování, stále více povinností, které vyplývají např. z velkého počtu dětí ve třídách a tím náročnější organizace práce v hodině, konzultace s dětmi a rodiči – to všechno vyžaduje i část času po pracovní době.

Snažit se vše odvádět dobře a vyhovět všem rodičům a dětem je náročné. Je ale potřeba se v nějaký moment zastavit, uvědomit si, o kolik energie nám práce bere víc než dává, a případně zkusit poměr změnit. A tím i ubrat možnost rizika syndromu vyhoření.

4 Prostudovaná literatura

- 1) BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- 2) HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.
- 3) KALÁBOVÁ, Naděžda. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1005-4.
- 4) MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- 5) PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN isbn80-7178-711-6.
- 6) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- 7) VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.
- 8) VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

5 Konspekt knihy

Název knihy:

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8486-9.

Klíčová slova:

výchova, výchovné prostředky, trest, odměna

Zdeněk Matějček (1922 – 2004) byl uznávaný psycholog, autor mnoha odborných publikací, v nichž uvádí své poznatky z obecné i klinické psychologie. Jako psycholog se věnoval podmínkám vývoje dětí v ústavech a zdůrazňoval nezastupitelnou roli rodiny. Po studiích na Karlově univerzitě působil ve výchovném ústavu Dobrý pastýř, poté pracoval jako psycholog v Sociodiagnostickém ústavu v Praze. Zde se seznámil s Josefem Langmeierem, s nímž společně definoval nový psychologický pojem – psychická deprivace. Dále pracoval v dětské psychiatrické ambulanci, přednášel také psychologii na FF UK. Byl také významným spoluzakladatelem Sdružení SOS dětských vesniček.

Prof. Matějček byl autorem mnoha odborných publikací o výchově, např. Co, kdy a jak ve výchově dětí a Co děti nejvíc potřebují.

Knih *Po dobrém, nebo po zlém?* má celkově 109 stran. Je dělena do 12ti kapitol. Každá z kapitol se zabývá tématem výchovných trestů. Seznamuje nás s odměnami, tresty, o jejich dávání, jejich vlivu a o tom, jak se všichni navzájem vychováváme.

Zdůvodnění výběru knihy:

Knihu jsem si zvolila hlavně proto, abych zjistila, jak někdo jiný, zvláště odborník, nahlíží na formu odměn a trestů. Myslím si, že je to jedno z témat, kterým se každý vychovatel zabývá a přemýšlí nad ním. Jak odměňovat děti? Jak je potrestat, když něco

provedou? Jak s nimi rozebrat, proč něco udělali? Jaký k tomu měli důvod? Co řeknou rodiče na potrestání?

Trestání a odměňování určitě patří k výchově, ale musíme volit přiměřený způsob a formu. Je těžké trest nejen vymyslet, ale hlavně i dát. Myslím, že žádný z nás nechce děti trestat a potýká se s tím sám se sebou.

Odměny jistě dáváme dětem raději, ale i zde je potřeba volit množství a co je tou odměnou. Jestli je nutné pořád dávat např. bonbon nebo jinou sladkost, anebo jestli nestačí poděkování nebo milé slovo.

Myslím, že kniha mě nejvíce utvrdila v tom, že je potřeba správně volit, kdy trest dáme a aby dítě přesně vědělo, proč ho dostává. Ale nezapomenout se zamyslet, proč dítě něco provádí, jestli za prohřeškem není schováno něco záladnějšího a dítě si jen neví rady, jak si říct o pomoc nebo podporu.

1. kapitola - Po dobrém, nebo po zlém? (str. 11-13)

V úvodu se setkáváme s názvem knihy. Autor nám předkládá, co nás bude v knize čekat a spolu s ním se vydáme na cestu porozumění sobě a dětem. Ve většině případů rodiče přicházejí pro radu v situaci, kdy už vyzkoušeli to dobré i to zlé a teď si nevědí rady. Důležitým upozorněním je, že přicházejí pro radu, jak by měli dítě trestat a ne, jak mají dítě chválit nebo odměňovat. *Jako ho máme potrestat? Ptají se mě rodiče pětiletého chlapce, který stále ubližuje mladší sestřičce. Stejně se ptají rodiče desetiletého chlapce, který ze strachu před výpraskem utekl z domova a udělal rodičům ostudu. A stejnými slovy se ptá rozhořčená matka, která dala své čtrnáctileté dceři přes pusy, a ta jí to hned vrátila.* (Matějček, 1994, str. 12). Chtějí všichni radu, co mají s dětmi dělat? Existuje takové rada? Podle mého názoru nelze dát jednu radu, které bychom se při výchově měli držet. Z mé zkušenosti je potřeba se zamyslet, proč vlastně děti zlobí, proč něco provedly. Často přijdeme na spoustu důležitých informací, které nás navedou k jádru problému.

2. kapitola - Vychováváme na každém kroku aneb o výchově živelné a jiné (str. 14-17)

V učebnicích pedagogiky se dočteme, že výchova je záměrné působení podněty z prostředí, tak aby bylo dosaženo určitých, poměrně trvalých, žádoucích změn v chování

člověka. (Matějček, 1994, str. 14) V kapitole Matějček uvádí, že nejen rodiče, ale spousta dalších činitelů má vliv na výchovu, např. podnebí, výživa, bydlení, zaměstnání rodičů atd. Kapitola také pojednává o výchovných cílech, ať už krátkodobých nebo i dlouhodobých. Je potřeba si také uvědomit, že i když máme pocit, že se dítěti nevěnujeme, tak i tímto jej vychováváme. Vždy záleží na mnoha okolnostech a např. vzít v úvahu, zda vychováváme dítě zdravé, anebo tělesně nebo duševně postižené. Je jisté, že je potřeba vždy individuální přístup a každé dítě je originální.

3. kapitola – Vychováváme se navzájem (str. 19-25)

Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem a dítětem. (Matějček, 1994, str. 19)

Autor se v kapitole věnuje situacím ve výchově. Dochází k ovlivňování nejen vychovatele vůči dítěti, ale i opačně. Musíme si uvědomit, kdo vlastně vychovává – rodiče, vychovatelé, sestry v kojeneckém ústavu, tety v dětském domově. Ani děti neví, jak si o „pozornost“ v dětském domově říci a záleží, jestli zvolí přitulení nebo z našeho pohledu se začne vztekat a zlobit. Je potřeba, aby se okolí zamyslelo nad situací, proč to dělá a co za tím chováním stojí a ne hned dítě zaškatulkovat do kategorie „zlobivé dítě“. Je také jisté, že např. učitel se chová v každé třídě jinak, má k dané skupině individuální přístup, nelze tedy chování ke skupině paušalizovat.

Je potřeba si uvědomit, že výchova je mnohotvárný, složitý vzájemný vztah, v němž není jeden dárce a jeden obdarovaný, ale kde se myšlení a jednání každého vzájemně podmiňují a ovlivňují. (Matějček, 1994, str. 25)

4. kapitola – Mezi odměnou a trestem (str. 25 - 38)

Z mého pohledu jde o jednu z hlavních kapitol. *Zaříd'te věci tak, aby je dítě udělalo dobře, a za to je výrazně pochvalte. - Nedopust'te však, aby udělalo něco špatně a vy je za to museli trestat. Trest může špatné chování jen zastavit – odměna ale buduje to správné.* (Matějček, 1994, str.30-31). Je potřeba si vždy uvědomit, že pokud dítě budeme jen trestat a nebudeme ho chválit a odměňovat, klidně jen pochvalou a povzbuzením, tak se dítě sice naučí některé věci nedělat, ale také se nenaučí, které věci jsou správné, co má tedy dělat. Neustálé kárání nebo trestání vede u dítěte ke snižování sebevědomí a často nevede k

nápravě, ale spíše k zatajování „prohřešků“ ze strachu z dalšího trestu. Trestání má vliv na učení a vzdělávání dětí. Když bude dítě jen káráno za špatné známky a rodič se nezamyslí také nad sebou – nad svou pomocí dítěti při jeho přípravě do školy, povede to jen k demotivaci dítěte. Také je potřeba zjistit, zda dítě netrpí nějakou vadou, např. dysgrafií, dyslexií. Potom i přes veškerou snahu dítěte nemusí docházet k výsledkům, které by si rodič přál. Zde vůbec není na místě zlobit se na dítě, kárat ho, ale je potřeba vyhledat pomoc odborníka. Je také důležité dítě znát, protože poté dokážeme odhadnout, co mu způsobí ten zahanbující pocit, který už nebude chtít zažít a naopak také, co dostane za odměnu, co mu přinese ten povznášející pocit, který bude chtít zažívat.

Důležitou funkcí u trestu by mělo být napravení škody. To musí být samozřejmě voleno úměrně k věku a možnostem dítěte. Zabránit opakování nesprávného chování a zbavit viníka pocitu viny. Autor píše, že je důležité, aby se trestalo okamžitě. Každý z nás asi ví, jaké bylo, když dostal trest ihned, anebo zažíval pocity, když se s ním rodiče nebavili, udělali dusno a měsíc se v rámci rozhovorů k tomu vraceli. Kolikrát si každý z nás raději řekl, že by bylo lepší, kdyby trest přišel hned a bylo vyjasněno.

5. Jenom ten, kdo má rád (str. 38-46)

Matějček uvádí, že se dají dle rodičů rozdělit výchovné prostředky do dvou kategorií „po dobrém“ nebo „po zlém“. Při prozkoumání ale záleží, jaké věci kdo z rodičů a druhých lidí pokládá za věci „dobré a zlé“. Není také jisté, aby dva profesionální vychovatelé jednali ve stejné situaci úplně stejně. *Předně se naše jednání bude lišit podle toho, v jakém jsme okamžité náladě a v jakém celkovém duševním stavu.* (Matějček, 1994, str. 39-40) Je velké množství dalších aspektů, které ovlivňuje naše jednání – společenská situace, naše osobnost, vztah k dítěti, když se ještě nenarodilo (zda jsme se těšili nebo ne), prostředí, autorita a naše filozofie.

6. Každému trochu jinak (str. 46-54)

Kapitola uvádí, že je vždy nutné nezapomenout na individualitu dítěte. Každé dítě je jedinečné, a tedy je potřeba k němu i takto přistupovat. Záleží, zda je dítě sebevědomé, nebo ne, zda je mazlivé nebo ne, zda má například sklony k neurotickým hádkám. Tatáž odměna nebo trest může tedy pro každé dítě vyznít jinak a bude mít pro dítě jinou váhu. Také záleží

na prostředí, kde k trestu/odměně dojde, jestli před celou třídou nebo doma mezi sourozenci. Velký vliv má i jednotlivé období vývoje. *Jsou období poměrného klidu a vyrovnanosti, jako například ve středním věku předškolním kolem čtyř a pěti let nebo potom zase ve středním školním věku mezi devátým a jedenáctým rokem. Naopak, některá období jsou vyznačena překotnými změnami tělesnými, přechodným oslabením nervového systému, citovou nevyrovnaností, častějšími konflikty s okolím a ovšem i zvýšenými nároky na výchovu.* (Matějček, 1994, str. 49-50)

7. Kdo nezasluhuje trest (str. 54-64)

Je těžkým výchovným prohřeškem, je-li dítě trestáno za něco, za co nemůže – a je výchovně zhoubné, je-li tak trestáno soustavně. (Matějček, 1994, str. 54)

V kapitole nás Matějček upozorňuje na některé případy, kdy je nevhodné trestat, a měli bychom se zamyslet, jestli je trest vůbec na místě. Nelze např. trestat děti, které trpí vrozenou vadou nebo vadou získanou a mají tedy např. omezenou hybnost. Nelze trestat dítě také např. za to, že špatně slyší nebo vidí. Je potřeba spíše zabránit pocitu méněcennosti a ne mu ještě případně přidávat trest, který je pro něj nesmyslný.

Měli bychom se také zamyslet nad tím, že často onemocnění právě začíná změnou chování a teprve poté tělesnými příznaky. Také pro děti s poruchami, sníženým intelektem nebo u dětí s poškozením mozku je nevhodné dávat neadekvátní tresty, které by spíše ukázaly na jejich handicap.

8. Jak a kdy? (str. 64-88)

Autor uvádí, jak by se mělo s výchovnými prostředky zacházet:

- a) tresty a odměny by měly být přiměřené dítěti – vždy musíme přistupovat k tomu tak, aby dítě z trestu/odměny „mělo rozum“. Pokud dítě dostane dárek, který je určený pro mladší nebo starší dítě, bude to pro něj, jako by nic nedostal.
- b) odměny/tresty musí být srozumitelné – resp. týká se to hlavně trestů. Pokud dítě neví, za co trest dostává, bude zmatené a nejisté. Autor zde zmiňuje např. potrestání za sprosté/neslušné slovo, které dítě použilo. Dítě musí vědět, co znamená a že patří do dané kategorie neslušných slov, protože pokud mu nevysvětlíme, že se toto slovo neříká a jen ho potrestáme, bude jej používat dál a trest mu nebude jasný.

- c) prostředky by měly být bohaté a nemají se přehánět – musíme volit škálu jak trestů a odměn a jejich míru
- d) důslednost – pro správné chápání odměn a trestů je potřeba, abychom to, co zadáme jako trest/odměnu, dodrželi a neustupovali.

Další část kapitoly je zaměřena na výčet některých výchovných prostředků, a to např. poskytovat něco milého, práce za trest a za odměnu, pochvala, výtka atd.

9. Pádná ruka je slabá (str. 88-95)

Autor věnuje celou kapitolu tělesným trestům, protože považuje toto téma za velmi důležité.

Slyšíme často názor, že tělesný trest je ponižující a že není třeba ho užívat, protože jsou jiné tresty účinnější. Tedy předně, ponižující je každý trest, nejen tělesný. (Matějček, 1994, str. 88) Skoro každý jsme se setkali s pořekadlem, že slovo může bolet více než bič a kolikrát slovní výtka je větším zásahem do nitra. Autor uvádí, že někdy je vhodné, aby dítě poznalo převahu fyzickou dospělého, ale vždy je nutné volit formu a sílu. Vždy záleží, od koho ho dostává a jakým způsobem.

Během předškolního a školního věku už tělesné tresty přestávají mít smysl, jsou čím dál tím méně úspěšné.

Pedagogové říkají, že se dítě nemá trestat v afektu, tj. když se vychovatel silně rozzlobí. (Matějček, 1994, str. 92) Většinou ale nedochází k rozmyšlení a většinou ihned jednáme. Častěji děti dostanou naplácáno, ne že by provedli velkou chybu, ale že provedli něco, čeho jsme se lekli, např. vběhnutí do silnice, aniž by se dítě rozhlédlo apod.

Ke konci kapitoly autor uvádí krajní variantu, kdy přináší dospělému člověku trestání vnitřní uspokojení, kdy je potřeba vyhledat odbornou pomoc pro týraného i týrajícího.

10. O spravedlnosti, lásce a jiných věcech (str. 97-104)

Kapitola pojednává o situaci následků, kdy výchovu a tresty/odměny využívá dítě posléze v dospělosti. Je potřeba, aby se děti naučily nebýt tolik závislými na rodičích, naučily se rozhodovat a přijímat případné následky. Vždy je jisté, že rodina nežije izolovaně, jsou všichni zapojeni do společnosti, do společenských kruhů.

Má tedy celá společnost – tj. každý z nás a my všichni dohromady – velice vážnou morální odpovědnost. Odpovědnost za výchovu jednotlivého dítěte i za veškeré naší mládeže, za výchovu každého jednotlivého vychovatele i za výchovu všech vychovatelů dohromady. (Matějček, 1994, str. 103)

Myslím, že kniha *Po dobrém nebo po zlém* je vhodným průvodcem, když si potřebuje rodič nebo odborník utřídit myšlenky a nápady ohledně trestů a odměn. Autor nás donutí nad jednotlivými tématy přemýšlet a uvědomovat si, co děláme špatně nebo právě dobře. Příběhy, které autor v knize uvádí, jsou snadno převeditelné do reálných životních situací čtenářů. A díky tomu my sami můžeme přijít na naše silné a slabé výchovné stránky a sklony. Nejdůležitější informací, podle mého názoru často zapomínanou, je uvědomit si, že je potřeba dítě milovat a jen poté ho můžeme spravedlivě trest.

6 Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině

Požadavky na vykonávání profese vychovatele ve školní družině jsou dány zákonem, přesněji v zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Zde jsou uvedeny kvalifikační požadavky, spoustu informací ale podávají odborné publikace. Zabývají se především osobnostními vlastnostmi a postoji.

Jedná se ale o požadavky, které nikdo nemůže po člověku zákonem vyžadovat, ale přesto jsou velmi podstatné pro správné vykonávání této profese.

Kvalifikace podle zákona

Kvalifikační požadavky, které jsou zákonem nárokovány, jsou uvedeny v Zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických panovnících, konkrétně § 2, 3, 4, 16

§ 2 Pedagogický pracovník

(1) *Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu¹ (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.*

(2) *Přímou pedagogickou činnost vykonává*

- a) učitel,*
- b) pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,*
- c) vychovatel,*
- d) speciální pedagog,*

- e) psycholog,
- f) pedagog volného času,
- g) asistent pedagoga,
- h) trenér,
- i) metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně,
- j) vedoucí pedagogický pracovník.

§ 3 Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

- (1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:
- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
 - b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
 - c) je bezúhonný,
 - d) je zdravotně způsobilý a
 - e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.
- (2) Posuzování předpokladu podle odstavce 1 písm. d) se řídí zvláštním právním předpisem)
- (3) Uznávání odborné kvalifikace a splnění předpokladu bezúhonnosti a zdravotní způsobilosti u státních příslušníků členských států Evropské unie, případně jejich rodinných příslušníků, a státních příslušníků ostatních států, kteří jsou v členském nebo jiném státě oprávněni konat přímou pedagogickou činnost, se řídí zvláštními právními předpisy.

§ 4 Znalost českého jazyka

- (1) Fyzická osoba, která získala příslušnou odbornou kvalifikaci stanovenou tímto zákonem v jiném vyučovacím jazyce než českém, je povinna prokázat znalost českého jazyka zkouškou, pokud není dále stanoveno jinak.

§ 16 Vychovatel

(1) Vychovatel získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,*
- b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 10, 12 a 14,*
- c) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmen a) a b) a*
 - 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou, nebo*
 - 2. studiem pedagogiky,*
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku,*
- e) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene d) a*
 - 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo na přípravu učitelů základní školy nebo střední školy, nebo*
 - 2. studiem pedagogiky,*
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů nebo pedagogů volného času,*
- g) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na vychovatelství, nebo*
- h) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene f) a g)*

a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo přípravu učitelů základní školy nebo střední školy.

(2) Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo ve středisku výchovné péče, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,

b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo

c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.

(Zákon o pedagogických pracovnících. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2016)

ŠKOLNÍ DRUŽINA

Školní družina (dále jen ŠD) je základním místem pro výchovu mimo vyučování, je mezi ostatními školskými zařízeními nejpočetnější s nejvíce žáky. ŠD je zřizována při škole, nebo může být zřízena samostatně, lze využít i možnosti ŠD pro více škol.

Školní družina je součást společenské reprodukce, nejedná se o sociální službu. Ve dnech školního vyučování slouží jako mezistupeň mezi výukou a výchovou v rodině a neslouží jako pokračování školního vyučování, má tedy rozdílné vlastnosti od školy.

Vychází z požadavků a zásad pedagogiky volného času. Jejím posláním je zabezpečit odpočinek, zájmovou činnost a rekreaci žáků, kteří ji navštěvují.

Činnost ŠD je vymezena dobou před nebo po školním vyučování a odchodem žáků domů nebo na mimoškolní aktivity. Lze zajistit provoz školní družiny i v době prázdnin nebo může organizovat akce v dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

Pro zabezpečení chodu školní družiny jsou děti rozděleny do oddělení, které se naplňuje až do počtu 30 zapsaných žáků, lze ale podat i návrh na výjimku a žáků může být v oddělení více.

ŠD také může zařizovat zájmové kroužky, do kterých může docházet kterýkoli žák. Kroužky jsou poskytovány za úplatu a může je vést vychovatelka, učitel nebo externí pracovník.

Podrobněji je školní družina popsána ve vyhlášce 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Vyhláška uvádí, kdo je účastníkem zájmového vzdělávání a jaké jsou jeho formy. Mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání patří středisko volného času, školní klub a školní družina. Následně vyhláška jednotlivá střediska charakterizuje. Dále uvádí úplatu za zájmové vzdělávání v těchto školských zařízeních zřizovaným státem, krajem, obcí, nebo svazkem obcí a pojednává o společném a závěrečném ustanovení.

Metodický pokyn č. j. 17749/2002–51, k postavení, činnostem školní družiny a organizaci se skládá ze 7 článků. Zmiňuje informace o poslání, plánování a organizaci činností ve školní družině. Uvádí také, jaké prostory jsou vhodné pro výchovné působení, obsah vnitřního řádu a způsob vedení dokumentace. Je zde zmíněn pojem školní družina a uvedeno, že výchova je nutným jevem ve školní družině. Zabývá se také řádem školní družiny, obsahuje informace o jejím provozu. Jsou popsány také pracovní náplň vedoucího vychovatele, kroužky v rámci školní družiny, docházka dětí a oddělení školní družiny.

Metodický pokyn se dále věnuje činnostem ve školní družině a prostředím školní družiny. Je nutné, aby měly děti v prostoru školní družiny místo k odpočinku, k individuální aktivitě i různým zájmovým činnostem. Informace o pedagogické dokumentaci školní družiny jsou nedílnou součástí tohoto metodického pokynu. Setkáváme se zde i s pojmem plánovací činnosti. Do celoročního a měsíčního plánu jsou zaznamenávány informace

o úkolech a akcích, které jsou školní družinou pořádány. Při tvoření plánů je vhodné zohlednit i přání žáků. Je doporučeno i zpracovávání týdenních plánů, které mají být motivací pro děti. Plány mají být uveřejněny na místech, která jsou přístupná rodičům. (Metodický pokyn č. j. 17749/2002–51).

Dalšími dokumenty, kterými se školní družina řídí, je vyhláška 343/2009 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání mladistvých, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů.

CÍL VÝCHOVY ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družina jako zájmové vzdělávání má být náplní denního programu dítěte, kdy je za odborného dohledu zajištěna a vedena činnost po skončení vyučování, a zároveň má podporovat individuální rozvoj dítěte. Ve vhodném prostředí jsou žákům nabízeny podnětné a obsahově zajímavé činnosti.

Při stanovení cílů vycházíme z obecných cílů vzdělávací soustavy dle školského zákona §2 odst. 2, kdy pro školní družinu lze použít stručnější informace, které jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu:

- a) rozvoj dítěte, rozvoj jeho učení a poznávání
- b) osvojování si základních hodnot
- c) získávání samostatnosti a schopnosti, aby se projevovali jako samostatné osobnosti
- d) vychovávat k umění naplňování volného času a ukazovat jim dostatek námětů pro jeho naplnění

ROLE VYCHOVATELE / VYCHOVATELKY

Podle mého názoru je role vychovatelky, stejně jako další „pomáhající“ profese náročná především psychicky. Každý den se setkávají se situací, na kterou nejsou přesně připraveny a neexistuje pro ně přesný manuál, jak postupovat. Každý rok je také čekají jiné děti, jiná skupina dětí, prostředí apod. Měly by dobře zvládat situace, které nejsou dopředu

dané, kdy je nutno operativně přemýšlet a vymýšlet řešení situací. Oproti tomu je to práce rozmanitá, rozhodně není jednotvárná. Je to zčásti jako hraní rolí v divadle a my hledáme, jak roli ztvárnit. Je také potřeba se stále vzdělávat a připravovat. Osobnost vychovatele/telky se postupně vyvíjí a hrají zde důležitou roli zkušenosti.

Každý člověk hraje v životě různé role, které se mění jednak podle věku (např. role dítěte X role rodiče), tak podle pracovní pozice (např. řadový zaměstnanec X role vedoucího). Zároveň lidé mají také několik rolí zároveň, např. učitelka a matka dvou dětí. Každá role je jiná, každý z nás se s ní popasuje a vyrovná jinak. Někdo se s ní může přímo ztotožnit a plnit vše, co se od role očekává.

Hájek ve své knize uvádí, že osobnost vychovatele/telky nevzniká sama od sebe, ale je potřeba na ní pracovat sebevzděláváním a osobním růstem.

Pro vykonávání této profese je nutné splnit několik základních předpokladů:

- osobností dispozice – pro úspěšné vykonávání profese je důležitý kladný vztah k dětem, bez kterého by profese šla těžko správně vykonávat. Důležitá je také míra empatie a vytvoření dobrého klimatu v oddělení. Umění efektivní komunikace, schopnost organizační jsou také důležitou složkou dispozice pro toto povolání. Dokázat zaujmout děti hrou, pohybovými činnostmi, zájmovou tvorbou, mít smysl pro humor a pro hru s dětmi.

Svou roli v posuzování vychovatelky, má i její vzhled:

- oblečení
- líčení
- vystupování
- způsob komunikace – vhodně posazený hlas, tón hlasu je výhodou pro tuto profesi. Vychovatel/telka by měla regulovat svůj hlas, jeho sílu – jedná se o nástroj, který je potřeba dobře a správně regulovat, ne vždy je dobré jej používat pro získání pozornosti.

Je potřeba volit správnou slovní zásobou (tak, aby jí děti rozuměly), nepoužívat příliš cizích slov, kterým děti nerozumí, nemluvit příliš rychle – vhodné tempo. Vyvarovat se ironie, zesměšňování. Formulování otázek je také důležitou součástí komunikace, a proto musí vybírat vhodné formulace. Při sdělování informací je vhodné pokládat několik otázek, aby vychovatelka zjistila, zda jí děti rozuměly a vše správně pochopily.

Při komunikaci je správné navázat oční kontakt - dívá se na děti a věnuje jim svoji pozornost.

- Gesta, mimika – díky těmto prostředkům neverbální komunikace je pro děti, ale i pro dospělé, komunikace čitelnější a srozumitelnější. Například úsměv pro dítě má obrovský význam, tak jako, když se na dítě vychovatel/telka zamračí.

Oběma stranám určitě trvá, než si na sebe zvyknou, a proto začátek školního roku bývá náročnějším obdobím. Je potřeba se sblížit a to potřebuje svůj čas. Díky každodennímu styku, poznávání a sblížování dochází k vývoji vztahu mezi vychovatelem/telkou. Možná jít kladným, ale i samozřejmě záporným směrem. Kladný vztah vzbuzuje u dětí citovou jistotu, důvěru a to má velký vliv na vnímání družiny rodiči. Jsou to právě oni, kdo hodnotí školní družinu hlavně podle informací od dětí.

Vychovatel/telka vždy svým postojem a naladěním vytváří atmosféru v daném oddělení, resp. v celé školní družině. Při tom hraje velmi důležitou roli praxe, její reálná schopnost reagovat a ne naučené modelové situace a její představa.

Dovednosti vychovatele

Kompetence učitele *soubor profesních a osobnostních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání.* (Průcha 2003, str. 103)

Pro vychovatele se bavíme o stejných kompetencích, zde uvádím kompetence, které jsou uvedeny na webu RVP.CZ

Obecně kompetence můžeme rozdělit na:

- **Kompetence oborově předmětová** – učitel je schopen v rámci své aprobační transformovat poznatky příslušných oborů do vzdělávacích obsahů vyučovacích hodin. Dovede integrovat mezioborové poznatky a vytvářet mezioborové vztahy.
- **Kompetence didaktická/psychodidaktická** – ovládá strategie vyučování a učení, dovede využívat metodický repertoár, který je schopen přizpůsobit individuálním potřebám žáků.
- **Kompetence pedagogická** – ovládá procesy a podmínky výchovy, je schopen podporovat rozvoj individuálních kvalit žáků, má znalosti o právech dítěte a respektuje je ve své práci.
- **Kompetence manažerská** – má znalosti o podmínkách a procesech fungování školy, ovládá administrativní úkony spojené s evidencí žáků, má organizační schopnosti pro mimovýukové aktivity žáků.
- **Kompetence diagnostická, hodnotící** – dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky, je schopen identifikovat žáky se specifickými poruchami učení.
- **Kompetence sociální** – ovládá prostředky utváření pozitivního učebního klimatu.
- **Kompetence prosociální** – ovládá prostředky socializace žáků.
- **Kompetence komunikativní** – ovládá prostředky pedagogické komunikace, dovede uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči a ostatními sociálními partnery.
- **Kompetence intervenční** – ovládá intervenční prostředky k zajištění kázně, je schopný rozpoznat sociálně patologické projevy žáků.
- **Kompetence osobnostní** – psychická a fyzická zdatnost a odolnost, dobrý aktuální zdravotní stav, mravní bezúhonnost.

- **Kompetence osobnostně kultivující** – má znalosti všeobecného rozhledu, umí vystupovat jako reprezentant své profese, má osobnostní předpoklady pro kooperaci s kolegy, je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků.

(Metodický portál RVP [online]).

Míra povinnosti výchovné práce

Vládní ustanovení uvádí míru přímé pracovní povinnosti ve školní družině na 28 – 30 hodin týdně přímé činnosti při plném úvazku. Zbylých 10 – 12 hodin je zaměřeno na činnost nepřímou.

Většina školních družin mívá několik vychovatelů/telek na plný pracovní úvazek a několik na úvazek zkrácený.

Konkrétní počet hodin určuje ředitel školy na začátku školního roku podle situace ve škole a počtu dětí a oddělení. Snížený úvazek v rámci školní družiny nelze doplňovat úvazkem vyučování – např. výtvarná výchova, praktické činnosti.

Hodinou výchovné práce je myšleno 60 minut a naplňování přímé činnosti začíná převzetím dětí od třídní učitelky a končí předáním všech dětí zákonným zástupcům, resp. pověřeným osobám nebo předáním dětí podle svého časového rozpisu jiné vychovatelce.

Přímá činnost vychovatele zahrnuje:

- Přímá výchovná práce s dětmi od převzetí od rodičů nebo učitele až do jeho samostatného odchodu domů nebo převzetí od rodiče
- Organizační činnosti – výtvarná činnost, pracovní činnost atd.
- Výchovná činnosti v rámci stravování ve školní jídelně

Nepřímá činnost vychovatele zahrnuje:

- Přípravu na výchovnou činnost
- Vypracovávání plánů činnosti
- Vedení dokumentace

- Přípravu a zajišťování materiálů
- Péče o svěřený majetek
- Účast na poradách, školeních, doplňujícím vzdělávání
- Styk a komunikace s rodiči
- Podíl na dozorech na žáky mimo svoje oddělení při akcích školy

Pedagogická dokumentace školní družiny

1) *Přehled výchovně vzdělávací práce* - obsahuje:

- Jmenný seznam přihlášených dětí – uvedení adresy, telefonní čísla na rodiče
- Pravidelné odchody dětí
- Seznamy kroužků se jmény přihlášených
- Týdenní skladba zaměstnání
- Týdenní výkaz práce

2) *Zápisové listky* - byl jako povinná dokumentace zrušen, ale v rámci škol je využíván pro shrnutí důležitých údajů o dítěti

Ve školní družině, kde pracuji, je využíván pro získání důležitých informací – např. alergie, telefonní čísla rodičů, pravidelné odchody dětí, uvedení kroužků, které navštěvuje v rámci školní družiny.

3) *Docházkový sešit* - zaznamenávání docházky dětí zejména v rámci ranních a koncových družin.

(*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online])

PODMÍNKY ČINNOSTI ŠKOLNÍ DRUŽINY

Podle Hájka (2003) jsou nejdůležitějším činitelem v družině děti a vychovatelé, ale pro úspěch je také potřeba volit vhodné prostředí, činnosti a aktivity.

Je vhodnější pro školní družinu využívat prostor, který vypadá více jako herna a odpovídá prostředím vhodným pro děti mladšího školního věku. Je potřeba,

aby byl členitý, s prostorem pro odpočinek, hraní ve skupinkách nebo samostatně. Bohužel málokterá škola disponuje tolika místnostmi, aby měla školní družina svůj vlastní prostor. Většinou tedy děti mají společnou třídu během vyučování i odpolední činnosti v rámci družiny. Třída je alespoň vybavena většinou kobercem, který slouží pro hraní a při skupinové činnosti je vhodné lavice účelně přeskládat.

V praxi bohužel situace je taková, že děti mají školní družinu ve stejné třídě, kde jsou celé dopoledne. Myslím si, že třída je alespoň trochu uzpůsobena možnosti k odpoledním činnostem. Je zde koberec a prostor, na který se dají umístit alespoň stahovatelné podložky, aby si děti mohly hrát i v menších skupinkách, jak jim vyhovuje.

Pro výtvarnou a pracovní činnost slouží lavice, které děti dopoledne používají při výuce. Vždy je snaha je dát blíže k sobě do tzv. hnízda, aby se nám lépe pracovalo a byl lépe dostupný materiál pro tvorbu.

Třída je také vybavena skříněmi s hrami, které jsou volně k dispozici a knihovnou, ve které převažují časopisy. Je také možno využít volné police s knihami na chodbě. Tyto knihy jsou dětem k dispozici i o přestávkách. V některých třídách, pokud jsou jimi vybaveny, je možno využívat počítač a interaktivní tabuli.

7 Případová studie školy

Pro své portfolio jsem si vybrala školu ZŠ Petřiny – sever, kde již 5 tím rokem pracuji jako asistent pedagoga a vychovatelka ve školní družině.

Od roku 2020 také jako učitelka občanské výchovy na 2. stupni.

Základní informace:

Název: Základní škola Petřiny – sever, Praha 6

Zřizovatel: Městská část Praha 6

Ředitelka školy: Mgr. Jana Kindlová

Základní škola byla založena v roce 1961, kdy bylo otevřeno celkem 28 tříd.

Nyní školu navštěvuje 638 žáků a škola je na pokraji své kapacity, což bohužel výrazně ovlivňuje hladký průběh organizací akcí, naplnění kapacity školní jídelny atd. Škola má celkem 24 tříd, z toho 15 tříd je na 1. stupni a 9 tříd na 2. stupni.

Základní škola Petřiny – sever je školou, ve které hlavním charakteristickým rysem pro 1. stupeň je program Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step). V 1.-3. třídě je plně využíván, ve 4. a 5. třídě je kombinován program spolu s projektovým vyučováním a klasickou výukou.

2. stupeň ZŠ je zaměřen výtvarně, resp. vždy jedna třída z každého ročníku je zaměřena a její rozvrh je rozšířen o více hodin výuky výtvarné výchovy. Do těchto tříd jsou vypisovány přijímací zkoušky, které probíhají v květnu.

Program Začít spolu (ZaS):

Začít spolu je otevřený metodický model, který nabízí učitelům i škole konkrétní postupy, jak realizovat cíle Rámcového vzdělávacího programu. Jedná se o program, ve kterém jsou spojovány moderní poznatky pedagogiky a psychologie společně se vzdělávacími postupy. Jedná se především o program, který je orientovaný na dítě.

Základní body o programu ZaS

1. Centra aktivit - třída je uspořádána do center aktivit, která nabízejí ve stejný čas více činností, tak aby byla podpořena zvědavost, spolupráce a vzájemné učení
2. Svoboda a zodpovědnost – děti jsou spoluzodpovědné za své vzdělávání a spolupodílí se na jeho plánování
3. Podpora jedinečnosti – vyučující má roli spíše vůdce
4. Sebehodnocení a sebeřízení – velkou váhu má sebehodnocení dítětem, učí je to plánovat, řídit svoji práci a převzít za ni zodpovědnost
5. Zpětná vazba – cílem je maximální podpora vyučujícího
6. Cesta je cíl – chyba je brána jako prostředek k tomu, aby dítě přišlo k cíli a je neoddělitelnou součástí vzdělávání
7. Zapojení rodiny – škola nabízí různé formy zapojení členů rodiny
8. Radost z učení – důležitá je pozitivita, radost z učení, z pokroků
9. Vstřícnost a respekt – všichni spolu komunikují s respektem

S programem ZaS pomáhají ve třídě vždy asistenti tohoto programu, kteří se věnují dětem a pomáhají s realizací jednotlivých věcí vyučujícímu.

ŠKOLNÍ DRUŽINA

Z důvodů, že na škole pracuji pátým rokem jako vychovatelka, ve své práci se zaměřím právě na ni.

1 Charakteristika školní družiny

Školní družina je školské zařízení zaměřené na výchovu mimo vyučování a bývá zřízena při základní škole. Hlavním úkolem školní družiny je výchova ve volném čase. Zabezpečuje pro děti výchovné, odpočinkové, vzdělávací, rekreační a zájmové činnosti v době po skončení vyučování a zároveň dává prostor pro přípravu na vyučování pestrými formami práce. Seznamujeme děti mladšího školního věku s velkou škálou zájmových

aktivit, rozvíjíme jejich osobnost a sociální dovednosti. Snažíme se také předejít nebo čelit sociálně patologickým jevům. Záměrem školní družina je, aby se děti cítily příjemně a bezpečně a zároveň smysluplně a atraktivně prožily svůj volný čas, který zde tráví.

Školní družina se při své činnosti řídí *Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), Vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání ze dne 9. února 2005 a Vyhláškou č. 109/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.*

Školní družinu navštěvuje 258 dětí, celkově je 9 oddělení naplněno žáky z 1. - 4. třídy. Děti z 1.-3. třídy jsou v jednotlivých odděleních společně a jsou doplňovány dětmi ze 4. ročníku do naplnění kapacity oddělení (30 žáků).

1.1.Poloha školy

Škola je umístěna v klidné části sídliště Petřiny, kde je velké množství zeleně, přizpůsobeno k využití dětmi jak dopoledne pro výuku, tak pro děti ze školní družiny odpoledne.

Ke škole náleží školní hřiště, kde je možno hrát fotbal, trénovat hod na koš, dále je možno využít pískoviště nebo betonové plochy na volejbal nebo na jízdu na koloběžkách vlastních nebo školních.

Velkým bonusem je prostorná zahrada, která je postupně upravována pro potřeby dětí.

Projekt – *Krok ze školy do přírody* - je iniciativou rodičů a učitelů školy, kdy se do zahrady postupně zapracovávají jednotlivé hrací nebo vzdělávací prvky. Snahou je proměna školní zahrady v zelenou učebnu, aby se dal život v zahradě pozorovat a pracovat s ním ve vyučovacích hodinách.

Zahrada bude rozdělena do jednotlivých zón – přírodní, užitkovou, servisní, manipulační, rekreační, herní, společenskou a meditační.

Výrazným prvkem je velká lanová pyramida, která slouží hlavně pro děti z družiny. Nedaleko od ní jsou dřevěné prolézačky, houpačky.

Také zde byla vytvořena vrbová chýš, která slouží pro hraní dětem, když nechtějí být úplně na očích. Ve spodní části zahrady je skluzavka, dřevěný hrad, odpočívárna.

Vzdělávacími prvky jsou zde hmyzí dům, bylinková zahrada, ovocné stromy a keře, kompost, nádrž na dešťovou vodu. O jednotlivé rostliny pečují jednak děti z 1.stupně, tak i děti z 2.stupně v rámci pracovních činností.

Prostor okolo školy tak dětem umožňuje strávit pobyt venku v blízkosti školy, ale zábavně a interaktivně.

1.2.Personální obsazení

Ve školní družině pracuje celkem 8 vychovatelek a 1 vychovatel. Zároveň ve dvou oddělení pracuje i asistent pedagoga, který je k dispozici po konci vyučování (11.40) do 14 hodin.

Vychovatelé rozvíjejí sociální kompetence dítěte. Vhodným způsobem rozvíjí a podporují schopnosti dítěte, jejich sebedůvěru a schopnost vycházet s druhými dětmi a dospělými.

Všichni zaměstnanci této školní družiny mají adekvátní vzdělání k výkonu práce. Další vzdělávání probíhá pomocí jednotlivých akreditovaných kurzů na téma, které je pro vychovatele vhodné a užitečné.

1.3.Prostory, vybavení tříd

Celkem 9 oddělení školní družiny je hodně a tedy ne všechny mají možnost využít svých vlastních prostor. K hlavní budově školy je připojena spojovací chodbou budova vedlejší, kde se nachází jídelna a v patrech 3 samostatné třídy spolu s hernou pro účel školní družiny. Jedna samostatná třída je také v budově školy. V těchto samostatných třídách jsou především oddělení, která navštěvují žáci 1. tříd. Pro děti je vhodné změnit prostředí školní třídy a i třídní učitelky mají třídu odpoledne volnou pro svoji přípravu na další den.

Zbývá oddělení – 5 – využívají kmenových tříd dětí, kde je prostor uzpůsoben jak výuce dopoledne, tak odpolednímu využití ve školní družině. Samozřejmě by děti i vychovatelé uvítali odpoledne jiný prostor, ale bohužel z kapacitních důvodů to nelze.

Třídy, kde dopoledne probíhá výuka, jsou vybaveny pro ŠD herním prostorem, didaktickými hrami, výtvarnými potřebami, časopisy, stavebnicemi a hračkami. V některých třídách je také dataprojektor a interaktivní tabule.

Několik tříd je vybaveno televizorem a DVD přehrávačem.

Pro sportovní účely mohou děti pravidelně 1x v týdnu využít prostor tělocvičny, pro pobyt venku jsou každý den využívány školní hřiště a zahrada.

Standardními sportovními pomůckami jsou míče, švihadla, frisbee a dále si děti mohou půjčit již výše zmíněné koloběžky.

1.4. Provoz a denní režim ŠD

Začátek provozu školní družiny začíná ranní směnou v 6.30. Vychovatelka přebírá dítě od rodiče a tímto za něj přebírá zodpovědnost do odchodu do školní budovy na vyučování a to je v 7.40. Činnost je volena odpočinková, tedy klidné a nenáročné aktivity. V době 7.40 – 8.00 má dozor v prostorách šatny. Jednotlivé dny jsou pokryty vychovatelkami dle rozpisu.

Po skončení vyučování přebírá vychovatelka děti od vyučujícího a tím také za něj přebírá zodpovědnost. Tu má po celou dobu pobytu ve školní družině, mimo dobu, kdy dítě je předáno lektorovi zájmového kroužku.

Během oběda je vychovatelka přítomna v jídelně a stará se o dodržování hygienických návyků a pravidel stolování.

Poobědová činnost spíše klidná, odpočinková.

Po odpočinkové a relaxační činnosti je zařazena činnost zájmová (výtvarná, pracovní, hudební, dramatická...), kde je dětem umožňována seberealizace, ale i poznávání a rozvoj pohybových dovedností.

Rekreační činnost je zařazena v době od 14.00 do 15.30. Činnost probíhá především v areálu školy – hřiště, zahrada. V určené dny odchází vychovatelka s dětmi i mimo areál školy na výlety, exkurze a vycházky.

Po rekreační činnosti je doba vyhrazena svačině a odpočinku dětí. Další čas je vyhrazen buď hrám dětí, nebo případnému vypracování domácích úkolů. Po ukončení

pracovní doby vychovatele/tečky jsou děti odváděni na tzv. konečnou službu, kde si je přebírá vychovatelka.

Konec provozu školní družiny je v 18.00.

Vyzvedávání dětí probíhá po skončení vyučování v jakoukoliv hodinu, kromě situací, kdy je oddělení na exkurzi mimo areál školy. Díky tomu, že rekreační činnost probíhá v areálu školy, mohou si je rodiče vyzvedávat i tam.

STRUKTURA VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU ŠKOLNÍ DRUŽINY

Výchovně vzdělávací program školní družiny a Vnitřní řád školní družiny čerpá ze Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), Vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání a Vyhlášky č. 109/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Jednotlivé dokumenty jsou k nahlédnutí v ředitelně školy, u vedoucí vychovatelky a s vnitřním řádem družiny jsou rodiče a děti seznámeni během 1. školního týdne, kdy jej dostávají k nahlédnutí a odsouhlasení k podpisu.

Vzdělávací cíle pro zájmové vzdělávání pro děti mladšího školního věku ve školní družině platí obecný cíl: „Výchova všestranně harmonicky rozvinutého člověka, a to pomocí složek výchovy, zpravidla označované jako rozumová, mravní, tělesná, estetická, pracovní“. V zájmovém vzdělávání školní družiny pro děti mladšího školního věku usilujeme o naplňování těchto cílů:

- a) Osvojování zásad společenského chování, rozvíjení sociálních vztahů a sounáležitosti s okolím (empatie).*
- b) Vytváření a podporování “zdravých vztahů v kolektivu“*
- c) Vytváření příležitostí ke spolupráci*
- d) Rozvíjení individuálních schopností, dovedností.*
- e) Schopnost plánovat a hodnotit vlastní činnost.*
- f) Spolupodílet se na plánování, tvorbě a hodnocení činnosti (participace).*

- g) Podporování vlastní iniciativy.*
- h) Orientace v čase a prostou.*
- ch) Rozvíjení komunikačních schopností a rozšiřování slovní zásoby.*
- i) Samostatné vystupování a jednání.*
- j) Poznávání informační a komunikační technologie.*
- k) Utváření pracovních návyků.*
- l) Rozvíjení samoobslužných návyků.*
- m) Vytváření kladného vztahu k práci všeho druhu.*
- n) Pedagogické ovlivňování zdravého životního stylu.*

(Soubor SVP SD 2016 [online]. Praha, 2016 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <https://zspetriny.cz/soubor-svp-sd-2016-350-.pdf>)

Klíčové kompetence

Jedná se o souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj dítěte. Jednotlivé klíčové kompetence nestojí izolovaně od sebe, ale různými prostředky, způsoby se prolínají. Ve školní družině jsou považovány za hlavní následující kompetence:

1. kompetence k učení - dítě si klade záměrně i spontánně otázky a hledá na ně odpovědi, snaží se uplatňovat své vědomosti v praxi, k učení má pozitivní vztah, práci dokončuje a využívá informace jak v tvůrčích činnostech i praktickém životě
2. kompetence k řešení problémů – dítě je schopno analyzovat problém, snaží se jej také řešit. Přemýšlí nad způsobem řešení problémů, využívá k tomu svých dovedností a schopností. Také přemýšlí nad důsledky svého chování
3. kompetence komunikační – dítě formuluje své myšlenky, dokáže je vyjádřit jak slovně, tak písemně i vhodnými gesty. Hovoří kultivovaně, rozšiřuje si slovní zásobu.
4. kompetence občanská – dítě se učí svým právům i právům ostatních, ví, že jeho svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhých, vnímá nespravedlnost a dokáže

- se jí postavit, váží si také kulturních hodnot
5. kompetence sociální a personální – dítě si utváří své názory a postoje, projevuje úctu a ohleduplnost k druhým, uplatňuje ohleduplnost k druhým lidem, spolupracuje na vytváření dobré klimatu ve třídě
 6. kompetence k trávení volného času – dítě se učí smysluplně naplnit svůj volný čas, naučí se ho organizovat, plánovat

VZDĚLÁVACÍ OKRUHY RVP

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět ve školní družině u nás propojuje teoretické i praktické oblasti. Umožňuje dětem propojit reálný život s jejich vlastní praktickou zkušeností dětí. Učí je zvládat životní situace, pomáhá nalézt postavení mezi vrstevníky. Hlavní složkou je samotný prožitek dětí, ať už vychází z modelových situací nebo z konkrétního příkladu.

Člověk a jeho svět je dělen do pěti tematických okruhů:

Místo, kde žijeme – je u nás ve školní družině naplňován objevováním nejbližšího okolí školy a bydliště, definujeme si pojmy jako vlast, bydliště, město. Zařazena je také dopravní výchova - správné návyky při cestování, přecházení cesty. Učí se také tradicím, ať už teoreticky nebo v rámci akcí např. k Vánocům, Velikonocům.

Lidé kolem nás – děti rozlišují práva a povinnosti své i druhých, vedeme je k osvojování pravidel chování, pravidel společenských

Lidé a čas – děti se učí časové údaje, orientaci v čase, časové rozplánování dne a aktivit během dne, učí se s pojmy jako je minulost a současnost

Rozmanitosti přírody – vytvářet u dětí kladný vztah k přírodě, fauně, flóře. Organizujeme hry v přírodě, pracujeme s přírodninami a pozorujeme jednotlivé změny v průběhu ročních období

Člověk a jeho zdraví – děti poznávají své tělo, zjišťují fakta o nemocech, jejich šíření, zaměření je také na první pomoc a znalost důležitých telefonních čísel.

Obsahy a formy činnosti ve školní družině

- Pravidelná činnost – pravidelná odpočinková, vzdělávací, rekreační, výchovná a zájmová činnost je zakotvena v týdenní skladbě programu ve školní družině.
- Příležitostná činnost – jedná o činnosti, které probíhají sice pravidelně, ale ne každodenně. U nás probíhají 1x měsíčně exkurze mimo budovu školní družiny, např. výstava, beseda, divadlo, kino atd. Výběr akce záleží na vychovateli daného oddělení
- Odpočinkové činnosti – jedná se o činnosti, které jsou především zařazeny po obědě a podle potřeby dětí kdykoliv během odpoledne. Jedná se o klidné hry, poslech nahrávek, četby na pokračování
- Rekreační činnost – jedná se o akčnější hry, pobyt venku nebo v tělocvičně školy
- Zájmová činnost – rozvíjení osobnosti dítěte, jeho schopností, dovedností patří sem: výtvarná, pracovní, hudební, tělesná, pracovní činnost, dále poté dopravní výchova
- Příprava na vyučování – děti mají možnost samostatné přípravy na vyučování (např. vypracovávání domácích úloh) nebo v rámci činností – např. didaktické hry zaměřené na látku, která je vyučována
- Součástí je také spontánní činnost dětí, tedy hry bez zasahování vychovatele, které především probíhají v ranních hodinách a poté při přesunu do koncové družiny a při pobytu venku

Dokumentace

Výchovně vzdělávací program pro školní družinu uvádí nutnou dokumentaci:

- třídní kniha – pro přehled vzdělávací práce, pro denní docházku do ŠD
- přihláška do ŠD – součástí nejsou jen iniciály dítěte a rodičů, ale přehled o rozsahu docházky, odchody dětí ze ŠD, seznam osob, které mohou vyzvedávat dítě
- VZP ŠD
- vnitřní řád ŠD – rodiče dostávají k podpisu a obratem vrací návratku se souhlasem
- roční plán ŠD
- hodnocení práce ŠD
- metodická sdružení vychovatele/telek

- docházková třídní kniha na ranní a koncovou dobu školní družiny

VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY

Na základě ustanovení § 30 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy pro školské zařízení školní družinu tento vnitřní řád školní družiny. Tato směrnice určuje pravidla provozu a režim školní družiny.

Shrnutí jednotlivých pravidel:

Práva a povinnosti dětí

Žáci mají povinnost docházet řádně do školní družiny. Jsou povinni dodržovat všechna ustanovení daná vnitřním řádem školní družiny, školního řádu, řádu učeben, tělocvičen a musí dbát pokynů pedagogických a nepedagogických pracovníků a ochraňovat zdraví své i ostatních.

Žák má právo na ochranu před jakoukoliv formou diskriminace, násilí, má právo na vzdělání, svobodu myšlení, projevu, shromažďování, náboženství, na odpočinek a dodržování základních psychohygienických podmínek, má právo být seznámen se všemi předpisy se vztahem k jeho pobytu a činnosti v družině.

Jakýkoliv úraz nebo vznik škody musí být ihned oznámen své vychovatelce nebo jinému pedagogickému pracovníkovi.

Hrubé slovní a úmyslné fyzické napadení vůči spolužákům nebo pedagogickým pracovníkům bude vždy považováno za porušení řádu a bude potrestáno.

Novou informací v rámci školního řádu a vnitřního řádu je nakládání s mobilními telefony. Děti mají povinnost mít po dobu pobytu ve škole a školní družině telefon vypnutý. Pokud potřebují mobilní telefon, musí mít k používání souhlas pedagogického pracovníka.

Děti nenosí do školní družiny věci, které nesouvisí s výukou a které by mohly ohrozit zdraví jejich, spolužáků, pedagogických pracovníků.

Výše úplaty na školní rok činí 250 Kč / měsíc. Ředitel školy může výši úplaty snížit nebo od úplaty úplně osvobodit za určitých podmínek (např. opakované pobírání dávek

hmotné nouze, pěstounská péče). Zároveň z důvodu neuhrazení částky může být dítě ze školní družiny vyloučeno.

Pedagogický pracovník má za žáka zodpovědnost po celou dobu jeho pobytu ve školní družině, pokud nebylo vyzvednuto rodiči nebo lektory kroužku. Všichni zaměstnanci školy jsou při vzdělávání a během souvisejícího provozu školy povinni přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování, poskytovat jim nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Pedagogičtí zaměstnanci dodržují předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožární předpisy. Sledují zdravotní stav žáků a v případě náhlého onemocnění žáka informují bez zbytečných průtahů vedení školy a rodiče postiženého žáka.

SHRNUTÍ

Pokud si mohu dovolit menší shrnutí mé práce po 5-ti letech, tak musím říct, že práce mi přijde rok od roku náročnější. Počet dětí se zvýšil, takže veškerá organizace v rámci naší školní družiny je složitější. Vlivem velkého počtu žáků se stala největším problémem kapacita školní jídelny. Proto bohužel spoustu času strávíme v době školní družiny v řadě na oběd. Proto jsme museli přistoupit k rozvrhu i u oběda, případně vymýšlení aktivit, které se dají dělat při čekání, které děti samozřejmě nebaví.

Taktéž v plánování jednotlivých aktivit mimo školu je potřeba důkladnější domluva a organizace. Naštěstí výhoda vlastní zahrady a hřiště nabízí prostor pro venkovní činnosti a akce mimo školu jsou pořádány 1x do měsíce.

Samozřejmě nejvíce bychom uvítali vlastní družinovou třídu, ale to také není z kapacitních důvodů možné.

8 Písemná příprava na ucelenou volnočasovou aktivitu

Z důvodu vysokého počtu dětí ve škole a i ve školní družině, jsme nuceni dělat činnosti, které jsou méně náročné na čas. Hodně času bohužel z kapacitních důvodů jídelny trávíme v řadě na oběd. Je proto spíše potřeba vymýšlet aktivity do fronty, aby se děti nenudily.

Většinou tedy vyrábíme věci a výrobky, které netrvají moc dlouho a děti si je mohou hned odnést domů. Dá se říct, že jednou do měsíce, vyrábíme věci, které trvají delší dobu a máme je rozfázované na více dní.

Ve svém oddělení školní družiny mám celkem 27 dětí, kdy 20 dětí je ze 3. třídy a 7 žáků je ze 4. třídy. Děti ze 3. třídy mám prvním rokem, oproti tomu děti ze 4. třídy mám druhým rokem.

Děti jsou poměrně zručné, není tedy problém s nimi tvořit i náročnější věci, které mají více kroků k dokončení výtvoru. Problém jim dělá přesné vystřihování tvarů a případné slepování, kdy je potřeba trpělivosti a slepovat věci postupně.

V družině si velmi rádi hrají s Kaplou a staví z Lega a kostek, tedy mají velmi bujnou fantazii na stavění, vyrábění. Nemají rádi „nadiktované věci“ - tedy že přesně něco musí vyrobit apod., raději popouští uzdu své fantazie.

Ve třídě je 1 žák s vývojovou dysfázií, jemu musíme dopředu velmi podrobně vysvětlit práci a nechat ho dodělat jednotlivé kroky, aniž bychom mu do jeho práce zasahovaly.

Zájmová činnost: pracovní činnost

Námět: mořská plyšová zvířata – výroba plyšové chobotnice

Cíl: cílem je upevnit práci s látkou, jemnou motoriku při pletení copánků a práci se šňůrkami

Zadání: Vyrobení plyšové chobotnice

Kontext: V rámci jednotlivých měsíců máme ve školní družině měsíční plány a témata. Jedním z nich bývá i téma zvířat, která najdeme v cizině. Jednotlivým tématům předchází

vždy povídání ve skupině, čtení o daném tématu a následuje jeho zpracování – např. výtvarné nebo v rámci pracovních činností.

Časový výhled: 1 týden v době od 13 - 14hod

Materiál: fleecová deka rozstříhaná na čtverce, stužky, ušitý šátek, polystyrenová koule, provázek, lepící pohyblivé oko, fixy na domalování úst, nůžky

Prostředky výchovy: během odpolední činnosti v rámci školní družiny budou děti vyrábět plyšovou chobotnici z připraveného materiálu.

Postup: Vychovatelka dětem vysvětlí, co budou vyrábět. Úkolem je z fleecové deky vytvořit pomocí kuličky a šňůrek chobotnici, plyšovou hračku. Děti dostanou nastříhanou látku, každá strana čtverce bude nastřížena na 6 pásků. Doprostřed látky umístí polystyrenovou kouli, pod kterou látku pevně zavážou. Další úkolem bude ze tří pásků vedle sebe udělat „zapletený cop“, která bude sloužit jako chapadlo. Poté bude záležet na fantazii dětí, jak si chobotnici dotvoří. K dispozici budou mít lepící oči, šátek na hlavu, fixy na dokreslení, ozdobné šňůrky. Jednotlivý materiál k dozdobení bude k dispozici u paní vychovatelky, kam si pro něj budou děti chodit.

Během hodiny bude paní vychovatelka třídou pravidelně procházet a dětem radit či pomáhat s jednotlivými úkoly dle potřeby.

S ohledem na to, že děti ze ŠD odcházejí v různou dobu domů/na kroužek, je třeba počítat se situací, že budeme na výrobě chobotnice pracovat podle mého předpokladu a zkušenosti alespoň týden, aby měly přítomné děti vyrobeno.

Reflexe: Výrobu plyšové chobotnice velmi ráda zařazuji do svého plánu výrobků pro školní rok. V družině pracuji pátým rokem a tato výroba hračky je vždy u dětí velmi oblíbená.

Výroba hračky patří určitě pro většinu dětí k náročnější činnosti. Děti se seznámí s prací s látkou a někteří zdokonalí (především holky) a někteří naučí pletení copánků. Jde o náročnější činnost, která vyžaduje trpělivost a časovou rezervu. Při práci s fleecem je třeba se naučit, jak jej silně utahovat, nebo zase ne, aby chapadla chobotnice byla pěkná.

Velmi oceňuji u dětí jejich fantazii při dotváření chobotnice. Vždy se snaží zvolit barvy stužky a šátku podle barvy fleecu nebo dokážou z chobotnic vytvořit např. chobotnici piráta, babičku apod. Dokážou tedy přenést pomocí pomůcek i na figurku jednotlivé rysy typické pro jiné postavy.

Vyhodnocení cíle: Cílem výroby chobotnice byla práce s látkou, pletení copánků – tedy uzlů na látce. Práce šla více od ruky holkám, které i díky svým vlasům znají postup zaplétání a neměly s tím větší problém. Co jim trošku komplikovalo situaci, byla látka, která není přesně rovná, a tedy některé copánky byly kratší nebo delší. U kluků bylo zaplétání činností na delší dobu a potřebovali větší dopomoc ať moji anebo svých kamarádů.

KOGNITIVNÍ SLOŽKA

Taxonomie: Porozumění

Výukové metody: slovní.

Výchovné metody: názorové působení (příklady), rozvoje morálního uvažování (vysvětlování, diskuse).

V tematického plánu, který na školní rok tvoříme, máme zahrnuto i téma mořských zvířat. S dětmi se bavíme o zvířatech, která mohou vidět v moři nebo která žijí v moři. Poté si zkusíme některé zvíře vyrobit – zde tedy chobotnici z fleecové deky.

AFEKTIVNÍ SLOŽKA

Taxonomie: oceňování hodnot

Výukové metody: slovní, názorně-demonstrační.

Nejprve dětem připomenou zásady bezpečnosti práce s látkou, šňůrkami, nůžkami – tedy se všemi nástroji a pomůckami, které budou používat při výrobě chobotnice. Je potřeba pracovat důsledně, protože látka je trošku neforemná a je potřeba volit utažení při zaplétání

copánků. Bude jim připomenuta bezpečnost práce s nůžkami, které budou potřeba při stříhání šňůrek. S nůžkami nesmí šermovat, musí je mít položené na pracovním stole

PSYCHOMOTORICKÁ SLOŽKA

Taxonomie: zpřesňování

Výukové metody: dovednostně-praktické

Výchovné metody: usměrňování jednání (požadavky, pravidla, cvičení)

Při této činnosti se naučí zaplést copánky, některé děti si zopakují správný způsob zaplétání a upevní si tuto dovednost.

Závěr:

Výroba chobotnic je z mého pohledu náročnější nejen pro děti, ale i pro mě samotnou. Největší odměnou je odnesená chobotnice domů se zpětnou reflexí, že ji buď darovali sourozenci nebo s ní třeba spí v posteli.

Protože vyrábím chobotnici už pátým rokem, za tuto dobu jsem vypilovala přípravu před vyráběním. Dětem nachystám nastříhanou deku, takže dětem jde práce lépe od ruky.

Jedná se o časově náročnější výrobek, musím tedy počítat s ukládáním jednotlivých rozdělaných výrobků a pomůcek, s čímž bývá většinou problém z důvodu prostoru ve třídách.

9 Závěrečná reflektivní úvaha

Úvahu na závěr své práce píši v poněkud jiných podmínkách, než bych si dříve myslela. Současnost, tedy jaro 2020, přineslo pro nás všechny mnoho změn, nejistot a strachu. Práci píši v situaci, kdy jsem nucena z důvodů zavření škol být doma, vyučovat děti online metodou, komunikovat s nimi po e-mailu a nebýt s nimi v kontaktu. Myslím, že mě nynější stav donutil přemýšlet víc nad tím, že jsem si opravdu vybrala práci, kterou mám ráda ve stavu, kdy s dětmi komunikuji přímo ve třídě, venku, při akcích mimo školu a ano, i když slýchám, že teď mám být ráda, že mě děti nezlobí a jen jim předám informace, je to pro mě špatně. Naplňuje mě možnost být s nimi ve styku, učit se od nich a oni se učit ode mě.

Myšlenka, že se opět pustím do studií na vysoké škole, ke mně přicházela postupně.

Po neúspěšném studiu francouzského jazyka mi přesto tento jazyk zůstal velkým koníčkem a učím ho dospělé v jazykových kurzech. Ale nechtěla jsem se vzdát myšlenky pracovat s dětmi, nějakým způsobem je obohacovat, vzdělávat a tím i vychovávat.

Nedovedla jsem si představit, že bych se vzdala své záliby a znalostí z oblasti francouzského jazyka, ale vždy jsem si chtěla vyzkoušet práci s dětmi, s kolektivem. Při těchto myšlenkách jsem si udělala kurz asistenta pedagoga. Myslím, že to byla cesta k mému začátku práce s dětmi, s kolektivem a jeho fungováním.

Po absolvování kurzu jsem přijala nabídku v Základní škole Petřiny – sever na místo asistenta pedagoga a vychovatelky do školní družiny. O místě vychovatelky jsem nikdy nepřemýšlela a nedovedla jsem si ji moc představit. Co se bude dít? Co budu s dětmi dělat? Budou mě mít rády? Budu mít autoritu? Zvládnou to? Na pozici jsem nastoupila pouze s láskou k dětem, s úsměvem, ale přece jen mi chyběly teoretické znalosti o dětech.

Po dvou letech této práce jsem přece jen zatoužila vrátit se do školních lavic sama a přihlásila jsem se na studium vychovatelství. Nezapírám, že po přijetí nepřicházely otázky, jestli se dá studium skloubit s prací ve škole a v jazykové škole, ale nechtěla jsem se předčasně vzdávat. Nyní jsem ráda, že jsem tak neudělala, nevzdala to, a to i díky podpoře rodiny a kolegů v práci.

Myslím si, ale hlavně doufám, že se mi v této rovině daří a děti doprovázím při jejich cestě, při jejich růstu, rozvoji, radostech, ale i strastech. A největší radostí a odměnou je, když se děti do školní budovy vrací a s radostí a úsměvem Vás pozdraví a poví, jak se jim vede.

Přece jen ale ve mně zůstávala malá jiskřička naděje, že bych si někdy vyzkoušela i třídu učit. Když bylo potřeba, někdy jsem některé hodiny suplovala, ale nebylo to, po čem jsem toužila. V letošním roce se mi to povedlo. Vrátila jsem se také k výuce občanské výchovy, kterou jsem tři roky studovala v bakalářském programu. Při povídání s kamarády, když začnu vyjmenovávat, že pracuji jako asistentka, vychovatelka, učím několik hodin občanskou výchovu na 2. stupni, chodím na univerzitu a ještě dvakrát v týdnu vyučuji francouzský jazyk na jazykové škole, mi začne v hlavě běžet, jestli toho není moc, ale nelituji toho. Vše, co dělám, i když kolikrát s velkým úsilím, přemlouváním, zaťatými zuby, tak dělám ráda.

Při závěru své úvahy a zároveň práce doufám, že práce vychovatelky mě bude i nadále bavit tak jako nyní. A že i přes překážky, která každá profese má, ji budu hlavně dělat s láskou k dětem.

Seznam použité literatury

- 1) HILTON, Jonathan. *Jak překonat stres: doma, v zaměstnání i na cestách: praktický obrazový průvodce*. Praha: Svojtka & Co., c2008. ISBN 978-80-256-0092-4.
- 2) JEKLOVÁ, Marta a Eva REITMAYEROVÁ. *Syndrom vyhoření*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-74-1.
- 3) LUDWIG, Petr. *Konec prokrastinace: [jak přestat odkládat a začít žít naplno]*. V Brně: Jan Melvil, 2013. Briquet. ISBN 978-80-87270-51-6.
- 4) MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5.vyd. Praha: Portál, 2000. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8486-9.
- 5) RUSH, Myron D. *Syndrom vyhoření*. Praha: Návrat domů, 2003. Moudrost do kapsy. ISBN 80-7255-074-8.
- 6) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Internetové zdroje:

- 1) Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2020 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
- 2) Zájmové vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 16.8.2016 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://sdv.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>

- 3) Zákon o pedagogických pracovnících. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2016, 16.8.2016 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38850/>
- 4) *Soubor SVP SD 2016* [online]. Praha, 2016 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <https://zspetriny.cz/soubor-svp-sd-2016-350-.pdf>
- 5) Kompetence učitele. *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kompetence_u%C4%8Ditele
- 6) *Začít spolu* [online]. Česká republika, 2019 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/>
- 7) DEMLOVÁ, Barbora. *Syndrom vyhoření* [online]. Ostrava, 2011 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2011/SPAMK_S4g2/um/Syndrom_vyhoreni_u_pedagogu.pdf. Studijní materiál pro workshop: Syndrom vyhoření. Ostravská univerzita.